

“Sanatın Gerekliliği” Üzerine Bir Değerlendirme Ernst Fischer, Sözcükler Yayınları, İstanbul 2015, 261 s.

Ertan YILDIRIM*

Çorum Ölçme, Değerlendirme Merkezi

Öz

“Sanatın Gerekliliği” kitabı, John Berger’in “Bir Filozof ve Ölüm” başlığını taşıyan ve Fischer’in hayattaki son günüyle birlikte onun geçmişi, yaşam felsefesi ve mücadelesinin ele alındığı etkileyici bir önsözle başlar. Kitabın ana bölümünde ise sırasıyla: Sanatın Görevi, Sanatın Başlangıcı, Sanat ve Kapitalizm, Öz ve Biçim, Gerçekliğin Yitirilmesi ve Bulunması başlıklarına yer verilir. Bu başlıklar altındaki değerlendirmeleriyle Fischer, dünya sanatının varoluş ve gelişim aşamalarının bir fotoğrafını çeker.

Marksizm anlayışıyla kitabında sanatı, ilk insandan bu yana üretimle ve ekonomik faaliyetlerle ilişkilendiren Fischer, sanatın büyü ile başlayan serüveninin din ve bilime dönüşerek bir gelişim çizgisi izlediğini tarihten verdiği örneklerle kitapta belirginleştirmiştir. İnsan için sanatın işlevinin hayati olduğunu vurgulayan yazar, insanın sanat yoluyla dünyayı tanıyabildiğini, zorluklara karşı mücadele gücü kazanabildiğini, dünyayı değiştirebildiğini, gelecek hayalleri kurabildiğini savunur.

Fischer bu yolla sanatın insan için niçin gerekli olduğunu ve dünyanın sanat marifetiyle nasıl değiştiğini okura göstermiştir. Ayrıca insan, yok olmadıkça sanatın da var olacağı net bir şekilde eserde vurgulanmıştır. Bu bilgiler ışığında kitabın, sanatla uğraşan veya sanat alanlarında lisans düzeyinde ve akademik düzeyde çalışma yapan araştırmacılar için yararlı ve ufuk açıcı bir kaynak olduğu değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler

Ernst Fischer, Sanatın Gerekliliği, sanat, sosyalizm, kapitalizm

* Dr., Çorum Ölçme, Değerlendirme Merkezi, ertan.yildirim@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8893-3136

An Evaluation on the “Necessity of Art”

Abstract

The book “The Necessity of Art” begins with an impressive preface by John Berger titled “A Philosopher and Death”, in which Fischer’s last day in life, as well as his past, philosophy of life and struggle are discussed. The main part of the book includes the following titles: The Task of Art, The Beginning of Art, Art and Capitalism, Essence and Form, Loss and Finding of Reality. With his evaluations under these headings, Fischer takes a picture of the stages of existence and development of world art.

Fischer, who associates art with production and economic activities since the first man in his book with the understanding of Marxism, clarifies in the book with the examples he gives from history that the adventure of art, which started with magic, followed a line of development by turning into religion and science. Emphasizing that the function of art is vital for humans, the author argues that through art, humans can know the world, gain the strength to fight against difficulties, change the world, and dream of the future.

In this way, Fischer showed the reader why art is necessary for humans and how the world changes through art. In addition, it is clearly emphasized in the work that art will exist as long as humans do not disappear. In the light of this information, the book can be considered as a very useful and stimulating resource for researchers who deal with art or work in the field of art at undergraduate and academic levels.

Keywords

Ernst Fischer, Necessity of Art, art, socialism, capitalism

Giriş

Ernst Fischer, (3 Temmuz 1899 - 31 Temmuz 1972) Avusturyalı yazar ve siyaset adamıdır. Okumaya, yazmaya ilgi duyan yazar, felsefe eğitiminin katkısıyla kimliğini oluşturmuş fikirlerini gazetecilik ve yazarlık marifetiyle ifade etme imkânı bulmuştur. Sosyalist bir dünya görüşüne sahip olan yazar, 1938-1945 yılları arasında Moskova’da dünya komünist partilerinin birleşik yapısını teşkil eden Komüntern’de de çalışmıştır.

Çalışmada yazarın sanata, sanatın doğuşuna, gelişimine, sanatın insan için önemi ve gerekliliğine dair görüşlerini ifade ettiği “Sanatın Gerekliliği” (Fischer, 2015) kitabı ele alınmıştır. Cevat Çapan’ın Türkçeye çevirdiği eser, beş bölümden oluşur. Ayrıca kitabın giriş bölümünde yer alan John Berger’in önsözü, esere artı bir değer katmıştır.

Kitapta bölümler şu şekilde adlandırılmıştır:

1. *Sanatın Görevi*
2. *Sanatın Başlangıcı*
3. *Sanat ve Kapitalizm*
4. *Öz ve Biçim*
5. *Gerçekliğin Yitirilmesi ve Bulunması*

John Berger, çalışmaya konu olan Ernst Fischer’in “Sanatın Gerekliliği” kitabına yazdığı önsözde Fischer’in hayattaki son gününü okurla paylaşırken yazarın yaşamı ve hayat inancı hakkında da bilgiler verir. Berger, Fischer’in sosyalizme inanan bir yazar olarak kapitalizmin insanı yok ettiğine, egemen sınıfların acımasızlaştığına ve Çin modelinin onun tarafından bir umut ışığı olarak görüldüğüne işaret eder. Berger’e göre Fischer, kendi yaşam süreci içinde Avrupa’da sosyalizmi göremeyeceğini anlamıştı. Bu nedenle Fischer, yaşadığı zaman diliminin tanıklığına yönelmeyi tercih etmiş geçmişe yoğunlaşmıştır. Bu yönelimin gerekçesinde ise Fischer’in geleceğe hazırlanma ve onu yeniden kurma endişesi vardır. Zira yaşam sürekli bir değişim içindedir. Bu yaklaşımla sanatın, yaşamla paralel bir çizgide ortaya çıkıp serpildiği inancını taşıyan Fischer, aynı zamanda dezavantajlı sınıfların mücadelesinde ve daha iyi bir gelecek tasavvurunda sanatın üstlendiği rolün önemine dikkat çeker. Onun umut ettiği yaşam düzeninde ise sanat sadece sanat için yapılan en üst insan yaratımıdır ve daima var olacaktır.

Sanatın Görevi

Fischer, bu bölümde sanatın ne'liğine ve amaçlarına dair ortaya atılan görüşlere yer verir. Bu görüşlerden çoğunun sanatın gerçekliğinin yerini tuttuğu noktasında birleştiğini vurgular. Ancak Fischer'e göre gerçeklik arttıkça sanatın işlevi de azalacaktır. Bazı görüşlerin özünde ise yazar, genel olarak sanatın insanla doğa arasında bir denge vazifesi gördüğünden bahseder ve dünya durdukça sanatın da var olacağı düşüncesini taşır. Kitabın işlevini de bu çerçevede zihinlerdeki "Peki ama hayatın yerini tutmaktan öte bir işi yok mudur sanatın? İnsanla dünya arasında daha köklü bir ilişki açığa vurmaz mı? Gerçekten sanatın görevi tek bir tanımla özetlenebilir mi? Birçok değişik gereksinmeyi karşılamak zorunda değil midir?" (Fischer, 2015: 21) sorularına yanıt aramak olarak açıklar.

İnsanın kendi dışındaki yaşamlara ilgi göstermesini bireysellikten toplumsallaşmaya yönelme olarak değerlendiren yazar, insanın özlediği hayatın bir parçası hâline gelme çabasını ise sanatın dallarına tutunarak sezmeye ve içselleştirmeye çalıştığını vurgular. İnsan bu şekilde ona göre bireysellikten bütünlüğe hareket etmektedir. Birey bu bütünleşmeye sanat aracılığıyla ulaşır. Ona göre sanatçı, belleği anlatıma, gereçleri biçime dönüştüren kişidir. Tutkulu ve duyuş sahibidir. Sanat bir çatışmadır. Acılar ve korkular sanat yoluyla yenilir ve insan bu şekilde yazgısının üstüne çıkar. Yani sanat, insanın bir varoluş yoludur. Sanat ayrıca toplum değişse de yansıtma görevini sürdürür. Bu çerçevede Fischer açısından sanat, insanlığın değişmeyen özelliklerini sürekli yaşatan bir işleve sahiptir.

Fischer, başlangıçta sanatın gerçek ama bilinmeyen bir dünyaya ışık tutan tılsımlı bir büyü olduğunun düşünüldüğünü fakat sanatın zamanla toplumsal yaşamı anlama, aydınlatma, toplumsal gerçekleri değiştirme görevi üstlendiğini vurgular.

Sanatın görevi ona göre, insanın empati yapabilmesi için başka yaşantıları görebilmesi, insanı bütünlüğü içerisinde heyecanlandırıp başkalarında kendisinin olabilecek yaşantıları benimsetmesidir. Sanat, bu şekilde büyüsunü koruyarak insanın evi olan dünyayı değiştirmek görevini üstlenmiştir. Fischer'e göre bu bağlamda sanat, büyüyle insanı hayallerine ulaştırırken çevresindeki evreni de dönüştürür.

Sanatın Başlangıcı

Fischer, sanatın başlangıcını insanın varlığıyla eş gören bir düşünceye sahiptir. Sanat, sonuçta çalışma ve emek ister. Çalışma da insanı, insan yapan değerlerin başında gelir. İnsan, gayretiyle doğayla mücadele içindedir. Verili olanı değiştiren insan, bir nevi doğaya üstünlük sağlar. İnsan, doğada yaşamını sürdürebilmek için araçlar yapmış, bu şekilde kendini var etmeyi başararak medeniyetler kurmuştur. İnsanın eylemleri bir amaç kurgusu çerçevesinde gerçekleşir. Diğer canlılar gibi içgüdüsel ve sabit bir yapı içermez.

İnsan, kurgusunu dolayısıyla da eylemlerinin kalitesini sürekli geliştirir. Araç, insana bedeni dışında artı kullanım alanları yaratarak insanı geleceğe taşıyan bir unsur olmuştur. Araç, insana hiçbir şeyin olanaksız olmadığını göstermiş insanoğluna, büyük bir özgüven aşılamıştır. Dil gelişimi de çalışan insanların birbirlerine söyleyeceklerinin varlığıyla belirlemiştir. Yani araç yapımı, dilin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. İnsanın yaşantısına bağlı olarak zamanla dildeki sözcük sayısı da artmıştır. Dil, bu şekilde insanın varlık şartlarından biri olarak gelişerek modern insanı yaratmıştır.

Fischer, ilk sanatçının, insanların kullanabilmesi için taşa yeni bir biçim veren ilk araç yapıcı olduğunu savunur. O araca ilk adı verenin de büyük bir sanatçı olduğu inancındadır. Ayrıca kılık değiştirip av yapan, silah yapanlar da Fischer'e göre birer sanatçıdır.

Fischer'in anlayışına göre insan için başlangıçta sanat, bir büyü aracıdır ve insanın doğaya galip gelmesine ve toplumsal ilişkilerinin gelişmesine katkı sunmuştur. Bu yönelimle sanat, insan için her şeye karşı bir güç ve motivasyon kaynağı olarak öne çıkmıştır. Bu şekilde Fischer'e göre ilkel insan, sanatla hayatını zenginleştirmiş ve gücünü arttırmıştır. Başlangıçta büyü olarak ortaya çıkan sanat zamanla dine, sanata ve bilime dönüşerek gelişme göstermeye başlamıştır.

Fischer'e göre toplum, ezen ve ezilenlerin oluşmasıyla sınıflı bir hâle gelmiştir. Büyücünün görevi zamanla toplumda paylaşılmıştır. Bu şekilde sanatçı, rahip, hekim, bilgin gibi birçok sınıfsal yapı ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte Fischer'e göre toplumda zenginleşme ve paranın oluşumu, insanı, insanlık dışı bir yapıya sürüklemiştir. Ticaret, insana bireyciliği aşılamış ve birey var olmuştur. Toplumsal ortak öge 'ben' de öznelleşmiştir. İşte burada sanatçıya büyük bir rol düşmüştür. Bu rollerin başında kendi bireysel sorunlarını topluma mal etme, kendinden yola çıkarak toplumu anlama ve anlatma sayılabilir. Sanat, bu şekilde parçalanmış yapıyı toparlayıp bir bütüne dönüştürürken sanatçı denen büyücünün de toplum için gerekliliğini belirginleştirmiştir. Buradan hareketle Fischer sanatçıyı, sınıflar arası dengeyi kuran toplumdaki çürümüşlüğü gösteren bir ayna olarak tanımlamanın doğru olacağını düşünür.

Sanat ve Kapitalizm

Fischer'e göre kapitalizm her şeyi metaya çevirdi. Bu şekilde üretim ve verim arttı. Bütün ürünler alınmak ve satılmak için artık pazardaydı. Seri makineler yoluyla bilinmeyen alıcıya üretim yapılmaya başlandı. Sanat da metaya dönüşünce sanatçı, özgür oldu. Bu şekilde sanat, düşünce ticareti birleştiren bir yapıya büründü. Kapitalistler, sanatı süsleme ve yatırım aracı olarak gördüler. Doğal olarak da olsa yazara göre bu anlayış sanatın gelişmesine katkı sağladı.

Romantizm ise kapitalist düzene, kazancın bayağılığına karşı bir başkaldırıydı. Romantikleştirmek, bayağı bir şeyi yüceltmek, sıradan bir şeye anlaşılabilir bir görünüm kazandırmak, bilinen bir şeye bilinmeyenin saygıdeğer niteliğini

vermek demektir. Fischer'e göre yalnızlık içinde kendine dönen sanatçı, kendini pazara sürerken diğer yandan da burjuva düzenine meydan okuyordu. Diyalektiğin üç unsuru: tez, antitez, sentez romantizmin özünde yer alıyordu. Romantikler uzak ülkelere, sınırsız ufuklara yönelirken bir yandan da kendi kültür değerlerine yönelmişlerdi. Bir ulusal bilinçlenme çağrısı niteliğindeki romantizmi, bu nedenle bir burjuva hareketi olarak değerlendirmek gerekti.

Alman romantizmine özgü bir ölme isteği ve düşkünlüğü ile anne karnına benzer bir yere dönme arzusu toplumda yayıldı. Ayrıca romantizm, yitirilmiş bir birliği, kişilikle topluluk arasında bir bileşimi ararken bir yandan da kapitalist yabancılaşmaya karşı çıktı. Halk türkülerini, halk sanatını, halk bilgilerini ortaya çıkardı.

İzlenimcilik de yazara göre kalıplaşmış beylik sanatın soluşunu yitirmiş gösterişçiliğine karşı bir başkaldırı, üstün sanatçıların bir saldırısıydı. Günlük yaşayışa karışan şeyleri, çirkin de olsalar ürkmeden ele aldı izlenimciler. Doğalcılık da yazara göre çağın bilim yüzyılı olmasından ilhamla, bilimsel sanat anlayışını benimsedi. Olaylar, bütün nesneliliğiyle betimlenip ortaya koyuldu.

Yabancılaşma ise yazara göre insanın çalışma ve üretim yüzünden doğadan ayrı düşmesiyle başladı. İnsanın kendi yarattığı çevresine zamanla yabancılaşma yaşamaya başlaması, ürettiği nesnelere kendi kontrolünden çıktığı hissine kapılmasından kaynaklandı. İnsan, üretim odaklı yaşamda insanlığından sıyrılıp bir nesneye dönüşmeye başladı. Bu durum da insanın kendisine bile yabancılaşmasını doğurdu. Yabancılaşma, zamanla nihilizme dönüştü. Nihilizm, Fischer'e göre insandaki yozlaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Nihilist yazar, bu dünyada uğruna yaşanmaya değer bir şey görmez. Nihilist sanatçılar, her şeyin anlamsızlığını savunurken yazara göre bu felsefe aynı zamanda burjuva kapitalist düzeninin ekmeğine de yağ sürmüştür.

Sanat, Fischer'e göre zamanla insansızlaştı. Ya renk lekeleri arasında bir leke oldu ya da ıssız kırlarda kimsesiz sokaklarda kayboldu. İnsan hiçtir, başarı her şey, felsefesi yaygınlaştı. İnsan, bir parçalanmanın içinde buldu kendini. Parçalanma, çağdaş dünyanın büyük ölçüde makineleşmesine, uzmanlığa gitmesine, makinelerin insan üzerinde güç kazanmasına neden oldu.

Diğer yandan yazara göre çağdaş burjuva dünyasında edebiyat ve sanat gizlemeye yönelmiştir. Gerçekler, gizle örtülmüş kapalı bir anlam ortaya konmuştur. Bu eylem de aslında yabancılaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımların etkisiyle Fischer, sanat ve edebiyatın toplumsallıktan uzaklaştığını ve sanatçıların kaçış konularına yöneldiğini savunur.

Sanatta toplumcu gerçekçilik ise yazara göre sıkça yanlış anlaşılan bir kavram olmuştur. Sanki günlük hayattan, tarihten esinlenmiş, basmakalıp resimlerle, propagandacı bir ülküleştirilmeye dayanan romanlar ve oyunlar için kullanılmıştır. Fischer'e göre toplumcu gerçekçiler, emek penceresinden baktıkları hayata daha eşitlikçi bir düzen getirmeyi hedeflediler ve eserlerini

bu çerçevede oluşturdular. Hayatın acımasız gerçeklerini bütün boyutlarıyla ezen-ezilen anlayışı içerisinde eserlerine konu ettiler. Özü, ön planda tuttuklarından biçimi önemsemediler.

Fischer'e göre bütün bu sanatsal yaklaşımlar sonucunda ortaya çıkmıştır ki değişim, dönüşüm her zaman olmuştur ve olacaktır da. Bu şekilde görüşlerin çatışmasıyla özgürlüğe kavuşan sanat, yeni özüyle toplumcu olan sanat, gelecekte biçim ve özüyle geçmişten daha zengin daha korkusuz ve tümü kapsayan bir anlayışı temsil edecektir.

Öz ve Biçim

Fischer'e göre öze biçimin birbirine olan karşılıklı etkisi sanatta da sanat dışında da önemli bir sorun olmuştur. Birçok sanatçı, biçimi sanatın ana unsuru, üstün iç öge, özü ise tam gerçekliği yansıtmaya yetecek ölçüde arınmamış yardımcı bir öge saymıştır. Yazara göre salt biçim, gerçekliğin özüdür, bu düşünceye göre bütün madde olabildiğince bir biçimde erir, biçim olur, biçim yetkinliğe ve böylece salt yetkinliğe erişir. Yeryüzünde her şey bir biçim ve madde bileşimidir. Fischer'e göre her maddi bütünün eylemini biçim oluşturur. Çünkü doğada nesnelere, maddelere, uzay ve evren bir biçim ve düzen içermektedir.

Biçim, Fischer için belli bir zamanda sağlanan dengenin ortaya çıkışıdır. Özün ayrılmaz özellikleri devrim ve değişimdir. Bu bağlamda yazara göre yapılan bir yalınlaştırma olsa bile, biçimi tutucu, özü ise devrimci olarak tanımlayabiliriz.

Doğadaki bütün canlılar, belli yasalara göre hareket ederler. Fakat canlıların biçimi çeşitli teknikler veya zorunlu şartlar altında değişebilir. Yazar için toplumun özü; insanın yiyip içmesi, barınması giyinmesi gibi en basit gerçeklerden tutun da modern araçların, makinelerin, üretim güçlerinin çeşitliliğine dek hayatın üretimi ve çoğalımı demektir.

Fischer'e göre öz ve biçimin sanattaki yeri tartışılan bir şeydir. Aynı konulara farklı öz vermek mümkündür. Konu tek başına belli bir biçimi benimsemez; öz ve biçim ya da anlam ve biçim diyalektik bir ilişkiyle birbirine bağlıdır. Konu ancak sanatçının tutumuyla öz aşamasına yükselebilir, çünkü öz yalnız neyin sunulduğu değil, nasıl sunulduğu, nasıl bir ortamda, ne derecede toplumsal ve bireysel bir duyarlılıkla sunulduğuyla da ilgilidir.

Fischer'e göre Klasik Çağ, çalışmaya değer vermiyor, konu olarak almıyordu. Orta Çağ ile beraber tarım işçilerinin ele alınmasıyla çalışma, tekrar sanatta yer almaya başlamıştır. Daha sonraları da Van Gogh, Rivera gibi sanatçılar doğayı ve köy yaşamını da eserlerine konu etmeye başlamışlardır. Fischer'e göre sanatın amacı kopya etmek değildir. Sanatta kutsal konuların dışına çıkılması, sıradan insanların ve manzaraların sanata konu olması yeni bir türün romanın gerekliliğini de ortaya koymuştur.

Hristiyanlık, diğer deyişle din kavramı, anlatıların kahramanlarını değiştirip dönüştürerek üst tabaka egemenliğine son vermiştir. Giotto, insanı bu yeni anlayışın ilk büyük ustası olmuştur. Giotto'da İsa gerçekten insandır. Kutsal olaylar, dünyada geçen olayların niteliğini kazanmış, bilinmeyen dünya yerini insanlar dünyasına bırakmıştır.

Fischer için üslup, bir çağı bir toplumsal dönemi belirtmek için kullanılır. Nedeni ise üslubun her yönüyle çağını yansıtıyor olmasıdır. Zira sanat, biçim vermektir. Bir yapıta ancak biçim, sanat niteliği kazandırabilir.

Mağaralarda insanlığın gizlerini saklayan mükemmel resimler vardır. Bu resimler, aynı zamanda dönemin anlayışını da bize yansıtırlar. Bu resimlerin bazıları sanki Tanrısal bir ilhamla yapılmış gibi muhteşemdirler. Av, avcı, cinsellik, doğayla özdeşleşme ilkel insanın yaşama biçimlerinin temelini oluşturmuştur. Birçok yaşantı bu kavramlar üzerinden oluşmuş ve geleceğe aktarılmıştır.

Sanatların en soyutu ve biçimseli olan müzikte ise biçim ve öz sorunu birçok güçlükler çıkarır karşımıza. Müziğin özü o kadar çeşitli yollarla duyurulabilir, öyle biçim arasındaki çizgi öylesine belirsizdir ki, toplumbilimsel yoruma karşı direniş en çok bu alanda kendini gösterir. Müzik, duyguların belli bir ses düzeninin titreşimine göre canlandırmaktır. Müziğin özü sanatçının duyurmak istediği yaşantıdır.

Fischer'e göre müzik, başlangıçta ortak duyguları uyarma amacını güdüyor, insanları çalışmaya, esrikliğe ve savaşa iten bir kıskırtıcı işlevini görüyordu. Müzik bir duyuları uyuşturma ya da çoşturma, büyüleme ya da eyleme itme aracıydı; dış dünyadaki olayları yansıtmaya değil, insanları değişik ruh durumlarına sokmaya yarıyordu.

Gerçekliğin Yitirilmesi ve Bulunması

Romantik Çağ'da açıkça kavranamayan gerçekliğin yitirilmesi konusu, sanayileşmiş çağdaş kapitalist düzenin temel sorunlarından biri olmuştur. Kapitalist sistemdeki bir dış dünyada yaşayan insan hem kendine hem de dünyaya yabancılaşmıştır. Fischer'e göre bu durum, modern sanatın gerçekliği yok ettiği gibi bir yakınmayı doğurmuştur.

Fischer, sanatı insanın ilk toplu yaşama döneminde doğanın gizli gücüne karşı insanın en büyük yardımcı silahı olarak görmüştür. Ona göre sanat, başlangıcında hemen hemen din ve bilimle aynı şeydi. İkinci gelişme döneminde ise sanat, yazara göre iş bölümü, sınıf ayrımı ve her türlü toplumsal çatışmanın niteliğini anlamının, var olan gerçekliği tanıyarak değişik bir gerçekliğin ne olabileceğini sezmenin, insanların ortak noktaları arasında köprü kurarak bireyi yalnızlıktan kurtarmanın başlıca yolu olmuştur. Sınıf çatışmasının daha da yoğunlaştığı günümüzün burjuva düzeninde sanat, toplumsal düşüncelerden kopma, bireyi kendi umutsuz yabancılaşmasına doğru daha çok itme,

güçsüz bir bencilliği kışkırtma ve gerçekliği yanlış tanrıların büyü törenleriyle dolu aldatıcı bir efsaneye dönüştürme eğilimindedir. Fischer'e göre günümüz toplumcu düzeninde ise sanat, belirli toplumsal gereklere uyma, açık seçik bir aydınlanma ve düşünce yayma aracı olma eğilimini göstermektedir.

Fischer'e göre insan çalışarak insan olmuştur. Doğalı yapaya dönüştürerek hayvanlar dünyasından kurtulmuş bu yüzden büyücü olan, toplumsal gerçekliği yaratan insan, her zaman gökyüzünden yeryüzüne ateş getiren Prometheus, her zaman müziğiyle doğayı bütünleyen Orpheus olacaktır. Fischer'e göre bütün bu değerlendirmelerden sonra denilebilir ki insan ve sanat ayrılmaz bir bütündür ve insan ölmedikçe sanat da ölmeyecektir.

Sonuç

Kitapta sanatı, üretimle ve ekonomik faaliyetlerle ilişkilendiren Fischer, insanın çalışarak ve üreterek kendini var ettiğini savunur. Sanatın ilk insandan bu yana gizil güçlere karşı bir direnç vazifesi gördüğünü düşünen yazar, büyü ile başlayan sanatın serüveninin zamanla değişip dönüşerek geliştiğini vurgular. İnsanın sanat yoluyla dünyayı tanıyabildiğini ve değiştirebildiğini düşünen yazar, zorluklarla mücadele edebilme, gelecek hayalleri kurabilme yeteneğini de insanın sanatla elde ettiğine inanır. Kapitalizmin her şeyi metaya çevirdiğini sanatın da bu durumdan etkilendiğini düşünen Fischer, bu şekilde sanatın düşünce ticareti birleştirdiğini savunur. Marksist bir çizgide ilerleyen kitapta Fischer, sanatın gelişim evrelerini ayrıntılı olarak ele alırken güncel sanat anlayışlarına da yer verir. Sanatın insan için önemine eserde dikkat çeken yazar, insan yok olmadıkça sanatın da yok olmayacağını değişip dönüşerek her daim varlığını sürdüreceğini savunur.

Kaynakça

Fischer, E. (2015). *Sanatın gerekliliği*. (Çev. C. Çapan). Sözcükler Yayınları. İstanbul.